

آنار رضایئف

کرم کیمی

köçürən-məmi ərdəbilli

۱۹۵۷ - جی ایله «سون آوتوبوس» شعرینده ناظم حکمت یازیردی:

باخیرام باشیمی قالدیریب ایشدن،

قارشیمایا چیخیر کئچمیشدن،

بیر سۆز، بیر قوخو، بیر ال ایشارهسی

سۆز - دوستجا، قوخو - گۆزل، ال ائدن - سئوگیلیم

کدرلندیرمیر آرتیق منی خاطرهلرین دعوتی

خاطرهلردن شیکایتچی دئییلیم.

شاعیرین ۵۵ یاشیندا حاصل ائدیگی بو مودریک آرخایینلیق یقین کی، هامییا نصیب اولمور. شخصاً

من خاطرهلردن شیکایتچی دئییلیمسه ده، اونلارین دعوتی منی کدرلندیریر. و ایشدن باشیمی قالدیریب

کئچمیشه بویاندیقجا قارشیمایا عزیز سسلر، اونودولماز سۆزلر، صؤحبتلر، گؤروشلر چیخیر. ناظم

حکمتله باغلی خاطرهلریم عؤمرومون ان مونس، ان قیمتلی گونلریندن، ساعاتلاریندان دیر. بیر

چوخلاری کیمی منیم ده حیاتیما ناظیم اولجه شعرلری ایله داخل اولدو. او، هله تورکیده ایدی، محبسه یاتیردی، آما بیزیم ائوده اونون حاقیندا چوخ دوغما، محرم بیر آدام کیمی دانیشیردیلار. عؤمرومده ایلك دینلهدیگیم ایکی کیتابدان بیری «کور او غلو» داستانی، ایکنجی سی «گو نشی ایچنلرین تورکوسو» ایدی. او خودوغوم دنمیرم، دینلهدیگیم دنمیرم. چونکی هر ایکی کیتاب اسکی الیفا ایله چاپ اولونموشدو. و او زآمان من نه اینکی اسکی الیفانی، عومومیتله، یازیب-اوخوماغی بیلمیردیم. هله مکتبه گنتمیردیم. بو کیتابلاری منه آنام اوخویاردی. او واختدان بری «چنلی بئلدن سنی دنیب گلمیشم، آلا گوزلوم، قیز بیر چکلیم، قیرآت گل!» میصر اعلاری ابدی لیک اولاراق عؤمرومه گیردیگی کیمی، «دوشونن بئینی موسکوا ایسه اولکه میزین، تازا قان داغیدان قلبی دیرباکی» سطرلری ده حافیظه مده همیشه لیک یئر توتدو. ناظیم «اولکه میزین» دنمیردی، چونکی او، تورکییه کیمی سوونتلر اتقاقینی دا اوز وطنی ساییردی. بیز ده ناظیم حکمتی اوز شاعیریمیز حساب ائدیریک. ۱۹۲۸- جی ایله باکی دا نشر اولونان «گونشی ایچنلرین تورکوسو» دونیانین بوتون دیلرینده یوزلرله اثری چیخیش ناظیم حکمتین ایلك کیتابی، ایلك سئونجی ایدی. و بو کیتاب آذربایجان ادبیاتینین دا فاکتی اولموشدور، شعریمیزین اینکی شافینا گوجلو تاثیر گؤستر میشدیر. ناظیم حکمت بؤیوک تورک شاعیری اولدوغو قدر ده بؤیوک آذربایجان شاعیری ایدی. او هامی میزین معنویاتیندا درین ایزلر بوراخمیش بیر صنعتکار دیر. ناظیم حکمت اولکه میزله، رئسپوبلیکامیز لا قیریلماز تنلرله باغلی ایدی. ۱۹۲۷- جی ایله ایلك دفعه باکی یا گلمیش و ۳۰ ایل سونرا یئنه او یوللاردان کئچمیش، تامامیله دگیشمیش حیاتا حئیران - حئیران باخاراق، گنجلیگی نین شهرینه قایبتمیش، «دنیزه دؤنموشدور». ۱۹۲۷ جی ایلدن عؤمرونون آخیرینا دک ناظیم

دئمک اولار کی، هر ایل باکی یا گلردی و هر گلشینده بیزیم ائوین قوناغی اولاردی. منیم ناظیم حکمت حاقیندا خاطره دانیشماغیم بلکه بیر قدر قریبه گورونه بیلر. ایلک دفعه اونو گورنده ۱۹ یاشیم، ناظیم اولنده ۲۵ یاشیم وار ایدی. طبیعی کی، ناظیم له نه دوست، نه همصوحتت اولا بیلردیم. ترمجه چاپ اولونماغا باشلامیشدیم، آنجاق هنج بیر یازیمی نه من اونا اوخوموشدوم، نه ده گومان کی، او اوزو اوخوموشدو. اما او، عایله میزین عزیز آدامی ایدی، آتامین یاخین دوستو ایدی. باکی یا گلنده دئیگیم کیمی، مطلق بیزه گلردی و بیزیم ده موسکویا یولوموز دوشنده مطلق اونونلا گوروشردیک، ائوینه باغینا قوناق گنردیک، یاخود اوزو اکبر بابائیوله بیرلیکده مئهمان- خانایا، نؤمره میزه گلردی. خاطرهلر کینو لنتی کیمی بیر- بیر گوزومون قاباغیندان کئچیر. ناظیمین ایلک دفعه باکی یا بیزه گلگی یادیم دوشور. او، آغیر اورک خسته لیگی کئچیر میشدی، اودور کی، او چونو مرتبهیه چتین لیکله چیخیردی. مرتبهلرین آراسیندا اونون اوچون ایستول قویولموشدو، ناظیم اوتوروب دینجینی آلیر، یئنه ده قالخیردی. اوندان بئش یاش بویوک اولان بولبول ایسه پیلله کنلری بیر گنج چئویک لیگی ایله چیخیردی. آنام: «ماشاللاه، بولبول قارداش پیلله کنلری نه تنز چیخیر سینیز»، دئدی. بو زآمان بولبول بیر اوشاق دجل لیگی ایله پیلله لری یئنین ائیب عئینی گومراه لبقلا بیر ده قالخدی. او مجلسده ناظیمدن و بولبولدن باشقا میکابیل رفیعلی، ثابت رحمان، جعفر جفروف، اکبر بابائیو وار ایدی. اونلارین هنج بیر قالماییب. رسول رضا دا، نیگار رفیع بیگی ده یوخدور لار. اولسایدیلار بو خاطرهلری یقین کی، من یوخ، اونلار یازاردی. او آخشام بولبول «سئگاه» تصنیفلرینی اوخویوردو. ناظیم حکمت ده بوتون مجلسده کیلر کیمی والنه اولموشدو. ناظیم حکمت دئییردی کی، آذربایجاندا، تورکیه ده، عومومیتله شرقده بیر چوخ موغنیلر

اوخویارکن سۆزلری انله تلفوظ ائدیرلر کی، بیرجه کلمه آنلاماق اولمور. بولبولون بیر مزیتی ده

اوندادیر کی، هر سۆزو دینلهییجی یه بیرجه- بیرجه چاتدیریر. و ناظیم بولبولون ایندیجه اوخودوغو

بیاتیینی تکرار ائدیردی: «یاغارام یاغیش کیمی، اسرم قامیش کیمی، اوغلانا قیز یاراشیر، خنجره

گوموش کیمی»، - «نه گۆزل دیر» - دئییردی - «بایلدیم»، - دئییردی. مجلسده کیلردن ایکی نفری،

میکابیل ر فیعلنی و سولئیمان روستمی ناظیم باکی یا ایلک گلشیندن -۱۹۲۷- جی ایلدن تانی پیردی.

اونلارلا بیرلیکده او دؤورو، او زامانین آداملارینی یادا سالیردی.

بیر گون آتام ناظیم حکمتی جعفر جاببارلی نین مزارینا آپاردی. قبری زیارت ائتدیکن سونرا سونا خانیم

جاببارلی هامینی اولرینه دعوت ائلهدی. یادمدادیر، جعفر جاببارلی گیلده اکبر بابائیو ناظیمه «آیدین» دان

پارچالار اوخویوردو. کیمسه دئدی کی، «آیدین»، «قریبه آدام» آ اوخشاییر. ناظیم در حال: «آیدین»

«قریبه آدام» آ یوخ، «قریبه آدام» «آیدین» آ اوخشایا بیلر، دئدی.

الته، «آیدین» «قریبه آدام» دان چوخ- چوخ قاباق یازیلیب. اما شوبهه سیز، ناظیم «قریبه آدام» ی یازارکن

«آیدین» لا تانیس دئییلدی. ایکی بؤیوک صنعتکارین یاراتدیغی اثرلرین هاراداسا بیر- بیرلی ايله

سلسلمه سی طبیعی دیر. آنجاق ناظیمین وئردیگی دوزه لیش بؤیوک شاعیرین، بؤیوک اینسانین

کاراکترینه خاص اولان حساس لیغین، نجیب لیغین، تواضع کار لیغین تظاهورو ایدی. «تواضع

کارلیق»، «تظاهور» سۆزلرینی یازارکن دوشونورم کی، یقین ناظیم بو سۆزلری بگنمزدی. او،

دیلمیزین غلیظ عرب- فارس سۆزلریندن تمیزلنمه سی، خالقین دانیشدیغی طرز ه یاخینلاشماسی نین

طرفداری ایدی و بو بارده همیشه دقیق فیکر لر سؤیله بیردی. ناظم حکمتین آذربایجان ادبیاتینا گوجلو ماراغی و ار ایدی. فضولی نین «منم کی، قافیله سالاری کاروانی غم» میصر اعسی ایله باشلانان شعری اونون دیلینده خصوصی بیر آهنگله سسلنیردی. آشیق علسگرین «چر شنبه گونونده چنشمه باشیندا، گوزوم بیر آلاگوز خانیمادوشدو» میصر اعلا رینی چوخ بگنیر، «آندی موژگان اوخون» ایفاده سینی ایسه هئچ جور قبول ائتمیردی. صابرین «هاردا موسلمان گورورم، قور خورام» شعری دیلینین ازبری ایدی.

معاصر آذربایجان ادبیاتینی دقتله ایزله بیردی و بو ادبیاتدا نهیی و کیمی تقدیر ائتدیگی اونون اوژونون یازیب چاپ ائله تدیردیگی مقاله لریندن یاخشی معلوم دور. ناظم حکمتین آذربایجان ادبیاتی ایله باغلی بیر نیتی ده و ار ایدی، اما ندنسه باش توتما دی. بو نیتی حاقیندا آتاما و انور ممدخانلی یا دانیشدیغی یادیمدادیر.

ناظم م. ف. آخوندوفون «آلدانمیش کواکب» پوئستینی پیئس شکلینده ایشله مک ایسته بیردی. اما سوژنتی مو عاصیر لشدیر مک فیکرینده ایدی (مولیئرین «تار توف» ونو مو عاصیر لشدیردیگی سایاق).

«آلدانمیش کواکب» ده کی بیر فیکر جماعتین یوسیف سراجدان گیلئی ائدیپ: «بو نجه پادشاه دیر کی، هئچ کسی آسمیر، کسمیر»- فیکری ناظمه سون درجه آکتوال و معاصیر گورونوردو. آخیرینجی دفعه باکی دا بیزه گلنده ناظم آرتیق پیله کنلری داها راحت، داها ایناملا قالخیردی. هم کئچیردیگی اینفارکتین یارالاری ساغال میشدی، هم ده واختی ایله اونا طیاره ایله اوچما ماغی، چوخ حرکت ائله مگی توصیه ائتمیش حکیم لردن فرقلی اولراق باشقا بیر حکیم عکسینه، آنجاق طیاره ایله اوچما ماغی، چوخلو حرکت ائتمگی، بیر سوزله تام آکتیو حیاتلا یا شاما غی مصلحت گورموشدو. ناظم ائله بیل جاوانلا شمیشدی، گومراه لاشمیشدی، اونسوز دا دایم ایشیق ساچان بو آدام دا ایشیقلا نمیشدی سانکی. بلکه یونا سبب

ناظیمین آخیرینجی سئوداسی ایدی، «ساچلاری سامان ساریسی، دو یوم سوز، بویوک اینسانین سون

عشقی، سون آغریسی». بیزه حیات یولداشی وئرا تولیاکوا ایله گل میشدی. ناظیمین گومراهلیغی،

نیکیبیلگی، ایشیغی هنج کسین گوزوندن یاییلمیردی. بو بارهده اونادئیهنده ناظیم وئرا دا باشا دوشسون

دئییه روسجا، اوزونه مخصوص شیرین لهجه ایله جاواب وئیردی: «یا کاک لونا، اتنا اونا سولنتسه، یا

آترا اوی یئیو سوئت». سئوگی ناظیمین دیلینه همیشه گولدوگو کوهنه تشبیهلری گتیر میشدی. ناظیم

حیکمتین اووقاتیندان، داورانیشیندان دویماق اولموردو کی، بو سئوگینین ایکینجی اوزو، ایشکنجهلی،

آغریلی، فاجیعهلی طرفی ده وار. بونو شاعیر اوزو دقیق ایفاده اندیب: قیسقانچلیق لارین ان دهشتلیسی

اوزوندن دفعه- دفعه گنج، سئوگیلی نین سندن سونرا کنچهجک گونلرینه قیسقانماقدیر.

۶۰ ایلدن بیر آز آرتیق یاشادی ناظیم. بو آلتیمیش ایلین دورد ده بیرینی، اون بئش ایلینی محبسلرده

کنچیردی. اوزو آز ادلیقدا اولان ایللرده اولکه سینده شعر ی دوستاق اولدو، کیتابلاری یاساق اولدو، آدینی

چکمگی قاداغان ائتدیلر. ایللره اونو هدهله دیلر، ساختا مجللهلره اساس لانا «قانونی» اولوم حوکمو ایله،

یا خود تدبیرله قورولموش «تصادوفی اولومله»، اوتوموبیل قضاسی، جانی بیچاغی، سرخوش قصدی...

ساتقین بورژوا ژورنالیستلری، جاهیل ادبیات تور- تۆکونتولری، پاخیل «شاعیر جیکلر»، اونو نهده

ایتیهام ائتمه دیلر، اونا نه بؤهتان آتمادیلار؟ بو اتهاملارین ان «یومشاقلاری» ادبی طعنهلر ایدی،

کلاسیکلری اینکار ائدیر، میلی شعر وزنلرینی قیریر، کیمی سه تقلید ائدیر. درک انده بیلمیر دیلر کی،

ناظیم سوییهده شاعیر، کلاسیکلری تکرار انده بیلمز، او اوزو کلاسیک دیر. آنلایا بیلمیر دیلر کی، ناظیم

میقیاسدا شاعیرین میلی ادبیاتا گتیردیگی وزن آرتیق بو ادبیاتین دو غما وزنی مؤوقعینی قازانیر.

قانمير ديلار كى، ناظيم اولچوده شاعير هئچ كسى تقليد انده بيلمز و اوزو ده تقليد اولونمازدير. بلكه ده

قانمير ديلار، قانماق ايسته مير ديلر.

۶۰ ايل عرضينده تورك مطبوعاتى نين ناظيم حكمت حاقيندا ياز ديقلار بيلا تانيش اولدوقدا قوتبدن- قوتبه

قدر اوزاق موختليف راي لر و قيمت لرله قارشىلاشيران. «توركيده ايندييه قدر كئچن شاعير لر نين ان

بويوگو ناظيم حكمت دير» (نوروللاه آتاج) فيكريندن ناظيمى ان رزيل، ان ايرنج، ان آچاق كوچه

سويوشلريله تحقير ائدن فوشلره قدر هر نواع، هر چئشيد يازيبا راست گللك مومكوندور. اما بو

راي، قيمت فرقلرى نين قارما- قاريشيغى ايچينده ده معين بير نتيجه حاصل اولور: ادبى حياتدا معين

مؤقعلرى و دگرلرى اولان يازيچيلار، مفكور هسندن، عقيده هسندن، ائستتتيك ذوقوندن آسيلي

اولماياراق هر حالدا ناظيمين اولچو ميقياسيني بيليرلر. ناظيمه قارشى ان آبير سيز، حياسيز، اينصاف سيز

هوجوملار ائدندر ايسه آدلارى هئچ كسه بللى اولمايان جيزما- قاراچيلار دير. ادبيات تاريخى نين هانسى

كونجونده- بوجاغيندا آدلارى قالاچاق سا محض انله ناظيمه گوره قالاچاق. بويوك شاعيره لكه لر

ياخديقلارينا گوره لعنتله ياد اولونماقلا.

ناظيمين ادبيات عالمينه آتيلديغى ايلك گنجليك ايللرينده اونون ايستعدادى قيمتلنديريلميشدير. هله ۱۹۳۰-

جو ايلده صدرى اثرتهم يازيردى: «يئنى بير سس وار: ناظيمين سسى... ناظيم شاعير دير و تخنيكادا،

ذوقده، ايچه يئنى بير شاعير دير. ناظيم يئنى نين ايفاده هسيدر. اونون ميصراعلارى روحون و سسين

حور يئندن باشقا قايدا تانيماز... ناظيمين ميصراعلارى نفس آير.»

تورک نثرينين باشقا گورکملی نمايندهسى صباح الدين على ۱۹۴۱- جى ایلده حیکمه گوندرديگی

مکتوبوندا یازیر:

«ناظیم، سنين یالنیز دوستون اولماقلا دئییل، سنينله عئینی عصرده یاشاماغیملا دا ايفتخار اندیرم».

ناظیم حبسده یاتارکن بئله نه فعال اجتماعی چالیشمالاریندان، نه قاینار یارادیجیلیغیندان قالیردی. محبسه

او چوخ آکتیو شکیلده معاریفچی لیک ایشی ایله، بیر نوع پئداقوژی فعالیتله ده مشغول اولوردو.

موختلیف واختلاردا، موختلیف جزا ائولرینده اونونلا محبوسلوق چکمیش ایبراهیم بالابانین رسام،

اورخان کمالین یازیچی اولماسینین سببکاری ناظیمدیر. شاعیر هر ایکی سینین فیطری ایستعدادینی

دویموش، بو ایستعدادلارین یونونو دقیق مو عین لشدیرمیش، وئرگیلرینی دوزگون استیقاملندیرمیشدیر.

اورخان کمال مشهور لاشاندان سونرا ناظیمه حصر ائتدیگی شعرینده یازیر:

«سن منیم ماوی گوزلو آرکاداشیم

قابیل دئییل اونوتماغیم سنی...»

دونیانی و اینسانلاریمیزی سئومگی سندن اویرندیم،

حکایه، شعر یازماغی

و کیشی کیمی قووغا ائتمگی سندن اویرندیم...»

- ۱۹۴۳

ناظیمین آچدیقی یوللا آددیمالیان، چوخ ایستعدادلی و افسوسلار کی، دونیانی چوخ ائرکن یاشیندا ترک

ائتمیش اورخان ولی بویوک اوستاد حاقیندا بئله دئییر:

«بو آن آوروپادا تانينان بير تک شاعير يميز وار- ناظيم حیکمت. او دا بيزه گوره تانينمير. بيز: آمان،

کيمسه دويماسين، بيلمه سين- دئبير يک. آما فايداسی يو خدور: دويموشلار، بيلميشلار، تانيميشلار».

ن. حیکمت آمالی نين داوام چيلاری، مورتقی تورک يازچی و شاعير لر يندن عزيز نسينين، ياشار

کمالين، فاضيل حوسنو داغلار جانين، مليک جئودت آنداين، هالدون تانئرين، اوقتای آکبالين و

باشقالارينين بؤيوک اوستادا محبتلری و حورمتلری طبيعی دير. آما ناظيمين دگريني، اونون «تورکجه نی

گؤزللشديرمه سینی» (ضیا گؤی آلپ)، «تورک شعرينده قودرتيني اثبات ائتميش و صنعت ساواشيدا ظفر

باير اغيني چوخ اوجا بير تپه په تاخماسینی» (خاليد ضیا اوشاقلی گیل)، «اورژينال ليق، ايلهام و قودرت

باخيميدان شاه اثرلر دئييله بيله جک پارچالار يازديغینی» (خالیده ادیب آدی وار)، «ناظيمدن سونرا يئنی

نسيلدن هئچ بير شاعيرين بو شوهرته چاتا بيلمه مه سینی» (ياقوب قدری قاروسمان اوغلو) اعتراف ائدن

موختليف شاعير، ادیب و موفکير لر اجتماعی- سياسی آمالاری، ائستتیک و فلسفی باخيشلاری،

ذؤوق، اوسلوب صنعت آنلايشلاری اعتباريله ناظيم حکمتدن چوخ اوزاق ايديلر، بعضن تام عکس

قوتبدا دايانميشديلار. تورک ادبياتينين کلاسیکی عبدالحق حاميد دئبير کی، «ناظيم حکمت بيگ مندن

يانلش سيز بير صحيفه اوخويا بيلمز، منی آنلاياماز... آنلاماديغی حالدا نئجه تنقيد ائده بيلر؟ آما من حاق

تانينان آدامام... ناظيم حکمتی اؤز ژانريندا بگنيرم. ايستعدادی وار...»

بوتون بو سياتلاری من ۱۹۶۷- جی ایلده ايستانبولدا چيخميش «ناظيم حکمت تورک باسينيندا» آدلی

کيتابدان گتيريرم.

تورک مطبوعاتینین ناظم حاقیندا وئردیگی، موختلیف یازی لاری ایچینه - آلمیش بو کیتابی ورقله مک

ناظمین طالعینی، یارادیجی لبق یولونو، بلالی باشینین چکدیگی عذابلاری قاور آماق باخیمیندان چوخ

عبرت آمیز دیر. کیتابدا جور بجور جیزما- قاراچی لارین شاعیر حاقیندا کوللی میقداردا فؤحش و

بؤهتانلاری دا توپلانیب. ناظمین موباریزه لرده، قووغالاردا کئچن، کرم کیمی یانا- یانا یاشانیلان

مشققتلی عؤمرونو داها یاخشی باشا دوشمک اوچون، اونون ایلر بویو نهلر چکدیگینی و کیم لرله

قارشیلانمیشدینینی دویوب درک انتمک اوچون بو نادان فیکیر لرله تانیش لبق سون درجه اهمیتلی دیر.

کیتابدان بعضی پارچالار:

بیری سی (ناظم حاقیندا یازیدا بو جاهیللرین آدلارینی بئله چکمک ایسته میرم) فیکرینی بئله ایفاده ائدیر:

«مثلاً منه فوتورست بیر شاعیری سئوه جکسن و خوشلانا جاقسان و یاخود دا ناظم حکمتین شعرلرینی

آقیشلا یا جاقسان دنمک، منی اولدورمگه بر ابر دیر». (ص ۲۰).

«ناظم حکمت شاعیر دیر، فقط بویوک شاعیر دئییل. بو تورپاقدا دوغولموشدور، فقط تورک دئییل.

حسرت شعرلری یازیر، فقط صمیمی دئییل. مملکتچی گؤرونور، فقط یوردسئور دئییل» (ص. ۱۸۷)

«ناظم بو میللتین، بو خالقین، بو وطنین، بو تاریخین اوزونو آغاردان دئییل، قارالدان دیر. هم ده بو ائله-

بئله قارالاردان دئییل، یاغلی قارادیر».

«او، بوتون تورک ادبیاتی گؤز اؤنونده توتولورسا، آنجاق اورتا درجهده بیر شاعیر دیر» (ص. ۲۵۴)

«ناظم هر شئی اولاییلر، فقط تورک اولاییلر... تورک دیلینی و مدنیتنینی زنگینلشدیرمه سی ادعاسی

بوسبوتون بوشدور» (ص. ۱۸۷).

گوجسوز حیددتن، اقتدار سیز حسدن، ایچلرینی گمیرن، دیدیب- تۆکن پاخیل لیقدان، گۆزگۆتور مەمکدن تۆرەمیش بو یازی لارین مؤلفلری ناظیم حیکمتدن، اونون دیری سیندن و اولوسوندن (فؤحشترین بیر قیسمی شاعیرین وفاتیندان سونرا یازیلیب) نه ایسته بیر دیلر، نه وئرمیش دیلر اونا آلا بیلمیردی لر؟ بو مو حافیظه کار لاری، مورتجعلری، «ساغ چیلاری»، تورکلرین اؤز تعبیرینجه «گئری چیلری» ان چوخ غضب لندیرن ناظیمین کومونیست اولماسی ایدی. محض ائله بونا گۆره ده تورکیه نین او زامانکی باش ناظری سولئیمان دمیرل شاعیری تورک ادبیاتیندان آیرماغا جهد ائده رک مجلس کورسوسوندن بیانات وئیردی، «او غلانو تورکیه کومونیست پارتیاسینا امانت ائتمیش ناظیم حیکمت وطن شاعیری اولای بیلمز».

طبیعی دیر کی، مورتجع سیاسی عقیده لر دن مو حافیظه کار صنعت باخیشلاری دو غور. ناظیم دونیا گۆر و شونو، سیاسی غایه سینی بگنمه یلر اونون شعرینه، پونتیک اولوبونا دا آغیز بوزوردولر. «عجبا، بو ناظیم حیکمتوف یولداشین (آیدین دیر کی، «حیکمتوف» و «یولداش» سۆزلری ریشخندله ایشله دیلیر- آ.) صنعت ده نه دگری وار؟ بعضی آوارالار طرفیندن عصرین ان یوکسک شاعیرین اولدو غو بئله ادعا ائدیلن بو سانچو پانجونون شاعیرلیگی حقیقتن ۱۰۰ نۆمره لی دیرمی، منه سورار سینیز سا؛ صیفیر دیر. شعر وزنلی و قافییه لی اولار. بئله اولمایان یازیلار انثر دئیهرلر» (ص. ۱۱۵).

دئمەلى، ناظىمىن بىر سوچو دا وزن و قافىيە احكاملارينا رىعايت ائتمەمگىندە ايمىش. «آخى ۲۵ - ۲۶

هئجالى مىصراعالارا (!) يازىلان شعرلرین (!- نىدالار يازى مؤلفى نىن دىر - آ.) نه قدر دادسىز

اولدوغونو هر كس آنلامىشدىر» (ص. ۲۵۴)

ناظىم بو ساياق هوجوملارا چوخ گنج ياشلار يىندان آلىشمىشدى و اونلارى جاوابسىز قويوردو. اوزو ده

سوز آلتىندا قالان آدام دئىلدى. واختيله بىر تورك گئنرالى نىن: «ناظىم، اليمده اولكى ايختيارىم اولسايدى

سنى دار آغاجىندان آسدىرار، سونرا آلتىندا هونكور - هونكور آغلاياردىم» - سوزلرینه جاواب اولاراق

دئمىشدى، «پاشا، منيم ده اليمده ايختيار اولسايدى، سنى آسدىراردىم، اما آغلايىب ائله مزدىم». سربست

شعره قارشى هوجوملارا، جاواب اولاراق ناظىم اوز صنعت عقیده سىنى بئله ايضاح ائدىردى، «شعرله

نثرى، حكايه نى، رومانى، تئاترو و سايره نى آيىران شئى، بىرى سىنين وزنلى و قافيه لى اولماسى،

ديگرلرينين وزن سىز و قافيه سىز اولماسى دئىلدىر. هئجا وزنلى، قافيه لى يازىلار واردير كى، شعرله

هئچ بىر علاقەسى يوخدور. شعر، رومان، حكايه و سايره كىمى ادبيات شؤعه لر يىن بىرىنى ديگر يىندن

نىسى اولاراق آيىران شئى، شكىلدىن زياده موحتوا، هاوا، درين ليگى، ميقياس فرقينه و حاصل فيكىر و

حيس ساحه سىنده گوردوگو - ايشدىر».

۱۹۲۹ - جو ايلده يازيلمىش بو سوزلردن اوتوز ايل سونرا ناظىم بىر يونان شاعىريله موباحيئه زامانى،

همين شاعىرين «قافيه سىز شعر - باشىندا ساچى اولمايان قادينا بنزر،» - فيكرينه جاواب اولاراق:

«يئرلى - يئر سىز قافيه لنىمىش شعر ايسه صيفتى نىن هر يئر يىنده توك بيتن قادينا بنزر»، - دئمىشدى. (بو

موكالىمەنى منه واختيله اكبر بابايئو دانىشمىشدى).

ناظیمین بدخاهلاری او قدر جاهیل و نادان ایدیله کی، اونلار لا نظری موباحیثه لره گیریشمگه دگمزدی.

شاعیرین کؤلگه سینی قیلینجلايانلاردان بیرینین عواملیق درجه سینی تعیین ائتمک اوچون بیرجه مثال

کیفایت دیر. ناظیم شعرلرینین بیرینده تورکمن قاییقچی سینی بوددا هیکلینه بنزه دیر... شاعیرین بو

«بویوک سهوینه» ایراد توتان تنقیدچی: «اوخوماق لازیم دیر، یولداش!- دئییه اونون باشینا عاگیل

قویور،- بوددا دینی تورکمنیستانا تاریخین هئچ بیر دنورونده گیرمه میس دیر».

باشقا بیر سی ناظیمین ان گوزل میصر اعلارینی مثال چکیر:

یاشاماق بیر آجاج کیمی تک و حور

و بیر اورمان کیمی قارداش جاسینا-

و بوندان سونرا اوزون- اوزادی آغاجلارین تک بیتمه سی و منشه ده اولماسی حاقیندا علمی مولا حیظه لر

کتیریر، شاعیرین «کم ساو ادلیغینی» ایفشا ائدیر. «بویوک شاعیر دیلی چوخ گوزل ایشله ده بیلن

شاعیر دیر. ناظیم حکمت دیلیمیزه نه قازاندیر میس دیر؟ هئچ نه. عکسینه، اصلی، کؤکو اولمایان کلمه لر

کتیر میس دیر. او سربست نظمه قورشانماقلا و یئنی مؤوضو علار کتیر مکله ایختیلالچی و بیخیجی بیر

داورانیش گؤستر میس دیر، اما سربست نظم تورک ادبیاتی اوچون یئنی اولمادیغی کیمی، مؤوضو علاری

دا آختارما و کویپا دیر».

شاعیری نامیق کمال و باشقا کلاسیکلری اینکار ائتمکده، سربست نظمیله، قافییه لر یله تورک شعرینی

پوزماقدا گوناھلان دیر ماقلا برابر تقلیدچی لیکده ده تقصیر لندیریر دیر. بدخاهلارینین رایینجه کیمی تقلید

ائیدردی ناظیم؟ البته مایاکوفسکی نی. «مایاکوفسکی نین تاثیر آلتیندا قالدیغی و اونو کویپا ائدیگی»

بارده سوآلا جاواب اولاراق ناظيم دئيير: «هئجا وزنيني بوراخيپ «وزن سيز» يازى يازماغا

باشلامامين ايلك نومونهسى «آجلارين گوز بيكلرى دير». من بو يازينى يازديغيم زامان روسجا

بيلميرديم و مياكوفسكى نين آدينى بئله انشيتمه ميشديم... بو گون منى... مياكوفسكىنى تقليد ائتمكده ائهام

ائدلر اصلينده مياكوفسكىنى اوخوماميش و اونو تدقيق ائتمه ميش اولانلاردير» ۱۹۳۷.

بو جاوبا باخمايلاق مياكوفسكى دن تاماميله خبر سيز، ناظيم حيكمتى اؤترى اوخوموش نئچه اهل قلم

ايلدن ايله، يازيدان يازيبا، مقاله دن مقاله يئنه تقليدچى ليك دن، سوز آچير.

«ناظيم حيكمت مشهور قيزيل شاعيرلردن مياكوفسكى و يئسنين كيميلرى تقليد ائندى. ادبى دگرى نه؟»

۱۹۵۱ - جى ايلده يازيلميش بو سوزلرين صاحبي گورونور مياكوفسكى دن باشقا يئسنينين ده آدينى

انشيديب ايميش. يالنيز آدينى انشيديب، چونكى اوخويا بيلسهيدى گورردى كى، ناظيم حيكمتله سئركنى

يئسنين تاماميله بامباشقا شاعيرلردير.

«ناظيم حيكمت بؤيوك تورك شاعيرى، حتى بؤيوك شاعير دئييلدير، مياكوفسكى و باقر يتسكىنى تقليد

ائتمك بير كيمسه نى بؤيوك شاعير ائده بيلمز». ۱۹۶۷ - جى ايلده بو سوزلرى يازان آدام باشقا بير

سوئت شاعيرينين - باقر يتسكى نين ده آدينى انشيديميش (واختيله باقر يتسكى ناظيمين شعرلرينى روس

ديلينه چئويريب).

ناظيمى تقليدچى سايانلار، تورك ادبياتينا «آنادولونون سسينى دئييل روس ايستئپلرينين يئلرينى»

گتيرمكده ائهام ائدلر، اوزلرينى وتنپور، تورك پاتريوتو، ميللتچى حساب ائدلرين بعضيلرى

فرانساین اونونجو درجهلی بولوار یازچیسی اولان و ناظیم طرفیندن دامغالانمیش پیئر لوتی قارشیسیندا

قویروق بولاییردیلار:

«تورک دوشمنی» فلان دنیه اوز توتما پیئر لوتیه.

آچیق دانیشماق گرگدیرسه او سندن قات- قات آرتیق سئودی بیزی.

او سندن قات- قات یاخین بیزه.

بو دا میللت قهرمانلاری. بو دا اونلارین میلی غورورلاری.

سجیهوی دیر کی، ناظیمه هجو شکلینده یازیلیمیش شعرلرین بدیعی سوییهسی ده سون درجه آشاغی دیر.

بونلار سون درجه ایبتیدایی، بسیط و دایاز- نظملی بوشبوغازلیق دیر. آما باشقا بیر فاکت دا سجیهوی

دیر. واختیله ناظیمه قارشی بئله هجولردن بیرینی سونرالار جیدی عالیم کیمی تانینان عبدولباقی

گؤلپینارلی یازمیشدیر. او، ناظیمی تورک ادبیاتینین عنعنهلرینی اینکار ائتمکده، کلاسیکلره نیهللیست

موناسیبتده اتهام ائدیردی. نئچه ایلر سونرا ایسه ع. گؤلپینارلی ناظیم حاقیندا تامام باشقا فیکیر

سؤلپه بیر: «کیم اینکار ائده بیلر کی، او یئنی یئپ- یئنی، فقط ایچیمیزده دویدوغوموز سسی دویوردو

بیزه. کیم اینکار ائده بیلر کی، اوندا دونیانی و اولکه میزی بولدوق بیز و گئتدی کجه ده ایچدن بولوروق.

اونودولان دونه نیمیزی خاطر لادان او، یاشانان بو گونون شعرینی یارادان او... حیاتا و حقیقته باغلی

تورک شعرینی یوکسلدن گنج شاعیرلردن هانکی سی اونو اوخومامیش، هانکی سی اونا حنیران اولمامیش

و اعتراف ائدیم کی، هانکی سی اونا یاخینلاشا بیلمیشدیر. اونون سسی عصرلر بویونجا تاریخین

گريلميش تنلاريندن روحلارا بير چاغلان كيمي دولاجاق. اونون سسي زاملار آشاجاق و اينسانلاري
بير عومان كيمي قايلاياجاقدير.»

ان قريبهسي، اوز زمانهسي نين پوپوليار شاعيري اولان، «گوزلرين گوزلرينده سياحته چيخان» اورخان
سئيفي اورخانين ناظيم حيكمته موناسيبتى دير. بو موناسيبت موختليف ايلر عرضينده، بعضن سه ائله بير
ايلين ايچينده دفعه- دفعه كوكلو دگيشير. اورخان سئيفي نين باشقا-باشقا و اختلاردا و باشقا- باشقا قزئتلرده،
درگيلرده يازديقلاريندان مثاللار گتيرك.

۱۹۳۲، «ناظيم حيكمت... شايانى دقت بير شاعير...»

۱۹۳۷، «ناظيمين نه دؤوقو، نه دوشونجهسي، نه غايهسي بيزيمكينه بنزر. قوتلى بير مدنيتى

اولمادىغي اوچون هم صنعت ده، هم ده حياتدا بيزيم قبول انتديگيميز بديعى و اجتماعى قيمتلرين هئچ
بيرينه اهميت وئرمهيب، حياتينى بئله بيزيم حياتيميزين نيظامينا اويدورمادى، ايلك اونجه بير فانتازيا
ساييلان جوشغونلوغو و قريبهليكلىرى گئتديكجه جدى و تهلوكللى شكيل آماغا باشلادى...
...

اوزون ايلر بئله ادبى و اجتماعى موحيطده ياشاييب يازيق ناظيم. ناظيمه وئرلين اتهاملار باشقا
دؤورلرده، باشقا اولكلرده، باشقا شرايطده ناظيمه بنزمهين باشقا صنعت كارلارا دا وئرلييب. بؤيوك
صنعتكارلار بير- بيرلرينه نه قدر بنزميرلرسه، اونلارين بدخاللاري، آياقلارينين آلتينى قازانلار بير
او قدر بير- بيرلرينه اوخشايبيرلار. كين- كودورتده، عوامليقدا، كمفورستليكده... دوشونجه سوييهلري،
ايفاده طرزلىرى، حتى اوسلوب خوصويتلريله.

ناظيمه قارشى هوجوملارين اساس ايستيقامتى- اونو تورك خالقيندان، اونو روحوندان، عنعنلريندن

ايرماق، اونو ميللى دگرلره نيھيليست مونا سيبت بسلهين «وطن سيز» بير بشر اوغلو كيمي، كوسموپوليت

كيمي تقديم انتمك جهديله باغلى ايدى... «بو تورپاغين، نعمتلرين، اينسانلارين قوخوسونو وئرمگه چا

ايشان ايلك شاعير يميز ناظيم حيكمتى» (اوكتاي آكبال) بير «كند يازيچى سى» بو ساياق تقديم اندير:

«ماياكوفسكى تقليدچى سى، ناظيم پاشازاده حيكمت بين اوغلو بو خالقين روحونو تمثيل انتمكدن چوخ

اوزاقدير. او بو يوردو نه گزميش (اون بنش ايل محبسه ياتان يازيق، مملكتى نئجه گزميدى- آ. نه

گورموش، نه ده دويموشدور

...

بو تورپاغين دردى اونون تکرله مەلریندهكى... قورو گورولتودان چوخ باشقادير. ناظيم حيكمتين

شعرلرينده محلى رنگ دئييلن شئيين زرره سى گورونمور. صنعت اثرلرينين ساختاليغيني و

دگر سيزليني گؤسترن ان بؤيوك دليل بودور. هئچ بير جمعيتين و هئچ بير تورپاغين مالى اولمايان بو

باغیرتيلاردا قوتلى بير فيکیر و فلسفه آراماق دا آرتيق زحمت اولار» (ص. ۲۷۵)

ناظيمي تورك خالقيندان، شعر يتدن، فيکیردن، فلسفه دن محروم انتمکله اورکلرى سويوموردو... تورك

شعرينى دونيا مئيدانينا چيخاران، آدى عصرين بؤيوك صنعت چيلرى ايله بير سيرادا چكيلن، آنا ديليني

ان يوكسك بنين الخالق مجليسرده سسلنديرن ناظيمين شوهرتينه قيسقانيير و بونا گوره ده بو شوهرتین

اوزونو بئله دانيرديلار:

«ناظيم حيكمت دونيانين بؤيوك شاعيري دنبيلدير. ناظيم حيكمت ادعا انديليديگي كيمي بوتون دونيانين

تانيدىغى بؤيوك بير شاعير اولماقدان اوزاقدير. دونيانين بؤيوك بير شاعيري اولماق ائله آسان بير

ايشميش كى».

بوتون بو سفسفلهره دؤزه بيلمهين عزيز نئسين: «-دونيا عقل سيزدير مى؟- دئيه سوال اندير»- ناظيمين

«ان گوجلوطرفى- شاعيرليگى نين دگرسيز اولدوغونو ادعا اندير لر. بئله بير ادعا بوتون دونيانين

عقل سيز اولدوغونو سانماق دنمكدير. بو ادعا اولانلار ناظيمين اثرلرينين (۶۰ ديله چئوريلديگيني، هر

ديلايه بير چوخ دفعه نشر اولوندوغونو، گونلر كئچديكجه ده داها چوخ ياييلديغيني و بونون سببلريني

دوشونمه ليدير لر».

ناظيم حيكمتله و عزيز نئسينله باغلى بير ائپيزود چوخ تاثيرلى دير. ناظيم توركييه دن چيخان دان برى

عزيز نئسين اونو بير داها گؤرمه ميش، سسيني انشيتمه ميشدى. ۱۹۶۶- جى ايلده عزيز نئسين سوونت

اتفاقينا گلير. (او سيرددان باكيذا ميرزه جه- ليل يوبلئينداه ايشتيراك و چيخيش اندير.) موسكوادا

ناظيمين قبريني زيارت اندير، شاعيرين منزىلنده اولور. ناظيمين اولومون دن بير آز قاباق سسيني

يازديرديغى كاستتى عزيزه هديه وئرير لر. اورادا ايمكان تاپيب دينلهيه بيلمير. توركييه قاييداركن

درحال ياخالاييب پوليسه آپاير لار، چامادانلاريني آختارير لار، همين كاستتى تاپيب قورور لار. عزيز

نئسين ناظيمين ايلردن برى انشيتمه ميش دوغما سسيني، گؤزل شعرلريني درين دويغويلا اوخوماسيني

پوليس منطقه سينده، اونا دوشمن گؤزويله باخان امنيت ظابطلرينين آراسيندا دينلهير، گؤزلرى ياشارير،

ياريم ساعتدا اوچ قوتو سيقارنت چکير. ظابطلر اونا باخيب گولورلر-اونلار ناظيم شعرينين تاثير

گوجونو دويمآغا قاديير اولسايديلار، داها پوليسده نييه ايشلهبير ديئر كي... عزيزه گولورلر. اثرلريله بوتون

توركييه ني گولورن عزيز نئسینه. بو سفر ايسه عزيز نئسين گولمور، گولورمور، آغلايير. بؤيوك

دييره گين ناظيمه آغلايير، اوزونه آغلايير. ناميك كمالدان بيلماز كونئيهجهن ان دگرلي اوغوللاري

زيندانلاردا، سورگونلر- ده، قوربتلرده، «اولومدن بئتر موهاجير ليكده» چوروين خالقين آجي طالعينه

آغلايير.

هر شئي بو گوندن قوپارماق، قامار لاما ق ايسته ينلر گله جكدن يآمان قورخورلار. آما «گله جك»-كلمه نين

ائله فورماسيندان گوروندوگو كيمي- موطلق ديئر، لابوددور، اونون گلئيشيني هئچ بير قوه ساخلايا بيلمير.

بعضن اوزاق گله جگين حؤكمو، گومان ائتديگيميز حقيقتلر ائله بيل نسلين گوزو قارشى سيندا تصديق

اولونور. ناظيم اونو تعقيب ائدئلره- توركييه نين او زامانكى باش ناظيريندن بولوار قزئتئين يالتاق

رئداكتورونا قدر اوزونو توتوب: «خالقيم، ديليم ياشادي قجا منيم ده آديم ياشايا جاق، آما سيزلري كيم ياد

ائده جك»- دئييردى. بو سوزلر ائله بير نسلين عؤمرو بويو ثبوتا يئئدى. ناظيمى تعقيب ائدئلرين،

شاعيري پيسيكدير نلرين آدلاري كيمين ياديندا دوشور؟- ايستر باش ناظير اولسون، ايستر اونون ادبي

مدداحلاري. ناظيم ايسه ياشايير و دونيا دوردوقجا ياشايا جاق. او، عصر يميزين ان اوجا زيروه لر يئندن ديئر.

بعضن موباحيئه ائديرلر- ناظيم ۲۰- جى يوز ايلين بيرينجى مي شاعيري ديئر، ايكنيجى مي، او چونجو مو؟

شاعیرلری نۆمره له مک معناسیز ایش دیر. هر بۆیوک شاعیر یالنینز اونون اۆزونه مخصوص یئری توتور و بو مقامدا اونون هئچ بیر شریکی، اورتاغی، رقیبی یوخدور.

...، ۱۹۷۵-جی ایله ایستانبولدا اولدوم. نئچه مین تاریخی اولان بو شهر منیم اوچون ان چوخ ناظیم

حیکمتین آدی ایله، یارادیجیلیغی ایله باغلی ایدی. ناظیمین جنویز آجینا چئوریلدیگی گولخانه پارکینا

گئتدیم. ناظیمین لپهیه دؤنوب کئچدی بو غاز ایچینی، دالغا اولوب چیریلدیگی قادیکوی ایسکله سینی

گۆردوم،-سینه سینده قرنفیل کیمی گوله یاراسی آچیلیمیش تورک گنجینین اولو دوشدوگو بایازیت مئیدانینی

گزدیم، ایستیقلال جادده سینی، قالاتاراسای کۆرپوسونو، مودئرن محله لری، کؤهنه چارشیلاری، گنیش

پروسیئکتلری، دار دالانلاری دولاشدیم. نه ناظیم حیکمت کوچه سی گۆردوم، نه ناظیم حیکمت مئیدانی.

نه هیکی او جالدیلیب ایستانبولدا نه موزئی آچیلیب. شاعیرین آدینا نه مکتب وار، نه کیتابخانا، نه پارک،

نه تئاتر، نه موکافات. اوز اقدان گمی فیتی ائشیدیلیر. بو غاز ایچیندن گمی کئچیر. «ناظیم حیکمت»

گمی سی...

...

«کرم کیمی» شعری سس لیر قوللا غیمدا:

سن یانماسان، من یانماسام،

بیز یانماساق،

نئجه چیخیر قارانلیقلار آیدینلیغا.

۱۹۸۲-۱۹۸۵.

يازى عرب اليفباسينا كوچورر كن آزجا قيساديلميشدير. - ممى الاردبىلى